

Identitets- eller postidentitetspolitik?

Homoseksuelle, pluralistiske velfærdssamfund og demokratisk seksualpolitik

Christel Stormhøj

Grundlaget for de bøsse-lesbiske frigørelsesbevægelser arbejde, deres mål og strategier er til debat (Duggan 1995a; Phelan 1989; 1995; Seidman 1993; 1995; 1997; Weeks 1995). Den danske bøsse-lesbiske frigørelsesbevægelse, „Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske“ (LBL), har ligesom bevægelserne i det øvrige Vesten siden 70'erne arbejdet med en identitetsbaseret politisk dagsorden. Eet centralt stridspunkt i dag angår spørgsmålet om bevarelse eller fornyelse af denne form for politik. Skal bevægelserne fortsætte med at føre affirmativ identitetspolitik, der med udgangspunkt i en essentialistisk forståelse af identitet sigter på at mobilisere minoritetsgruppen af bøsser og lesbiske i kampen for rettigheder, anerkendelse og social integration? Eller er et sporskifte ønskværdigt og samtidig nødvendigt, eftersom identitetspolitik er ekskluderende, undertrykker forskel samt har reaktionære implikationer? Udgør en poststrukturalistisk¹, queerteoretisk², transformativ postidentitetspolitik, som især er blevet praktiseret i USA i 90'erne, og hvis sigte er en forandring af alle enhedslige kønsrelaterede og seksuelle identiteter samt de institutioner og vidensformer, der opretholder dem, en ny og farbar vej? Og er det overhovedet troværdigt ud fra et eksklusivt dekonstruktivistisk sigte at skabe et positivt og sammenhængende politisk program for forandring? Vi står i dag i et dilemma mellem en affirmativ identitetspolitik og en transformativ postidentitetspolitik – et valg mellem *Skylla* og *Karybdis*. Eller gør vi?

Ærindet med min artikel er tosidet. *Dels* en kritisk diskussion af begge positioners bidrag til det (homo-)seksualpolitiske arbejde. Jeg er skeptisk over for et partisk forsvar for nogen af dem, eftersom jeg betragter dem som produktive henholdsvis begrænsede på hver deres måde og hver deres område. Begge positioner har komplekse politiske implikationer. *Dels* en rekontekstualisering af begge positioner i forhold til den kontemporære demokratiteoretiske diskus-

sion af spørgsmålet om inklusion af kulturelle forskelle i det demokratiske fællesskab. Fremfor at fokusere på modsætningerne mellem positionerne, kan debatten recentreres om, hvad der forener dem. Begge kan opfattes som led i samme bestræbelse, der sigter på at demokratisere reguleringen af det seksuelle område.

Artiklen er struktureret i fem hovedafsnit. I første afsnit redegør jeg for den identitetspolitiske position ud fra dimensionerne identitet, årsagsforståelse (årsagerne til undertrykkelsen/marginaliseringen af homoseksuelle), målsætninger samt midler³. Inspiration til dimensionerne er hentet hos den australske kønsforsker og policyanalytiker Carol Bacchi (1999). Andet afsnit består af en tilsvarende redegørelse for den postidentitetspolitiske position⁴. I tredje og fjerde afsnit diskuteres identitetspolitikens henholdsvis postidentitetspolitikens begrænsninger og styrker. I det femte og afsluttende afsnit rekontekstualiseres positionerne i forhold til visionen om en demokratisk forskelspolitik i pluralistiske velfærdssamfund.

Homoidentitetspolitik

Identitetspolitik fungerer efter en logik, der forudsætter overensstemmelse mellem komponenterne identitet, erfaring, interesser og politik (Phelan 1995, ss. 336ff; Seidman 1993, s. 120). Det antages at individer der seksuelt præfererer monokønnede relationer i samfund præget af heterosexisme og homofobi deler fælles erfaringer, syn på verden og interesser. Det politiske projekt består i artikulationen af den diskriminerede minoritetsgruppes interesser (Duggan 1995a, ss. 158ff).

Implicit baserer denne logik sig på en essentialistisk opfattelse af seksuel *identitet*. Essentialismen antager forskellige udtryksformer. For det første og mest umiddelbart udtrykkes den gennem forestillingen om en indre væsenkerne, en essens i form af en homoseksuel præference, der er konstituerende for individets autentiske, omend undertrykte, identitet. Gruppen af homoseksuelle forstås som en monolitisk, uproblematisk givethed. Alle homoseksuelle deler en fælles seksuel identitet som homoseksuelle. I LBL terminologi udtrykkes det sådan, at „bøsser og lesbiske [...] har det tilfælles, at deres seksualitet og kærligheds- og følelsesliv leves sammen med mennesker af deres eget køn“ (LBL 1992, s. 1). Forståelsen af, at man „springer ud“ som homoseksuel ved at erkende og genfinde sig selv i denne „kerne“, samt at det er nødvendigt at tilvejebringe rammer så det er muligt at „leve i overensstemmelse“ med den, er også udtryk for essentialisme i denne betydning (LBL 1992, s. 2). For det andet udtrykkes essentialismen gennem forestillingen om en kollektiv historie konstitueret på baggrund af erfaringen af en universel undertrykkelse af homoseksuelle. Det udtrykkes f.eks. som at „Landsforeningen (arbejder for) ophævelse af forbud og

diskrimination af bøsser og lesbiske overalt i verden“ (LBL 1992, s. 3). Erfaringen af undertrykkelse har alle homoseksuelle tilfælles. Denne enhed i erfaringen er konstituerende for tilhørsforholdet til minoritetsgruppen samt for den interne solidaritet og afgrænsning overfor majoriteten lokalt såvel som globalt („os“–“dem“-dikotomien). Desforuden udgør den drivkraften bag skabelse af egne fællesskaber, der tjener til gensidig bekræftelse og anerkendelse, og som er et svar på stigmatisering og miskendelse (Duggan 1995a, s. 160; Seidman 1993, ss. 116f). I LBL's program hedder det, at „Landsforeningen skal [...] være med til at skabe fysiske og sociale rammer, hvor bøsser og lesbiske [...] kan mødes, udveksle erfaringer og give hinanden gensidig støtte og inspiration“ (LBL 1992, s. 1). I forlængelse heraf og for det tredje artikuleres essentialismen i form af troen på en fælles og særegen „kultur samt livsstil“ (LBL 1992, s. 3). Endelig og for det fjerde udtrykker essentialismen sig måske allermost tydeligst i selve den identitetspolitiske diskurs, der hviler på det kollektive subjekt, „homoseksuelle“, subsidiært „bøsser og lesbiske“, som den forudsætter enhed og homogenitet i.

Identitetspolitik retter sig mod at skabe forandring på et kulturelt og institutionelt niveau. De primære årsager til undertrykkelsen af homoseksuelle har rødder i samfundsmæssige repræsentations- og fortolkningsmønstre, som giver sig udslag i usynliggørelse af, disrespekt og fordomme over for homoseksuelle (Fraser 1997, s. 13). Mere præcist lider homoseksuelle under en gennemtrængende heteronormativitet, dvs. den autoritative konstruktion af normer, der privilegerer heteroseksuelle identiteter og relationer, i forhold til hvilken homoseksualitet ses som en afvigelse. Heteronormativitet ledsages af homofobi, i betydningen den kulturelle devaluering af homoseksualitet. Samtidig med at heteronormativiteten og de devaluerende repræsentationer af homoseksuelle cirkulerer på det kulturelle niveau i form af diskurser, er de også institutionaliseret i politikker og lovgivning (Fraser 1997; 2000; Young 1996). Resultatet er en forfordeling af heteroseksuelt organiserede identiteter, livs- og familieformer mht. rettigheder, velfærdsydelser og beskyttelse (Holmberg 1993; Stormhøj 2002b).

Bestræbelsen for en homoseksuel identitetspolitisk bevægelse er at søge at ændre aspekter af det system, der organiserer seksualiteter hierarkisk (Seidman 1997, ss. 212f). Målsætningen er at fremme ligestilling mellem homoseksuelle og heteroseksuelle mhp. at tilvejebringe ens frihedsrettigheder for alle. Det drejer sig både om negative rettigheder i form af frihed fra statslige og civile overgreb, og om positive, udtrykt i kravet om fuldt og lige medborgerskab, dvs. at få tildelt samme civile og sociale rettigheder som heteroseksuelle. I LBL's politiske program (LBL 2001, s. 1) er det formuleret sådan: „Landsforeningen [...] arbejder for lesbikes og bøssers politiske, sociale, kulturelle og arbejdsmarkedsmæssige ligestilling på alle niveauer i samfundet“. Sidstnævnte specificeres som „(samtlige)

strukturer, instanser og institutioner, som sætter rammerne for vores liv“ (LBL 2001, s. 1). I medborgerskabsrettighedskravene udtrykkes krav om fuld social inklusion og deltagelse i samfundet, hvilket samtidig indebærer samfundsmæssig accept og positiv valorisering af forskelle. Identitetspolitik er derfor, især i en amerikansk kontekst, forbundet med en mere generel vision om multikulturel forskelspolitik. Via kulturel forandring er det denne politiks mål at skabe basis for, at gruppeforskelle ikke ses som afvigelser fra en enkelt norm (f.eks. homoseksualitet som afvigelse fra den heteroseksuelle norm), men snarere som kulturelle variationer, som bør bevares og anerkendes (Young 1990). I lighed med andre marginaliserede minoritetsgrupper, etniske, kønsmæssige eller religiøse, føres en enkelt interessegruppetpolitik. Hver minoritet politiserer sin særegne forskel/partikularitet og hævder den partikulære gruppes rettighedskrav vis-à-vis staten. Samarbejde mellem identitetspolitiske bevægelser sker overvejende ud fra utilitariske kalkyler.

Det primære middel i forhold til at stoppe undertrykkelsen af homoseksuelle er anerkendelse og legitimering af homoseksualitet. Det indebærer en positiv revalorisering af bøsse/lesbiske identiteter i det civile samfund og i velfærdsstatslige politikker og lovgivning. Eftersom identitetspolitik baserer sig på en essentialistisk opfattelse af identitet, betragtes den homoseksuelle identitet som en kulturel positivitet med sit eget substantielle indhold. Den eksisterer i og for sig selv og behøver derfor kun yderligere anerkendelse fra (majoritets-)samfundet (Fraser 1997, s. 23). For at opnå anerkendelse og legitimering appelleres til en liberal forståelseshorisont, der betoner individuel frihed, plads til forskellighed og retten til et privatliv (Duggan 1995a, s. 158). Den liberalistiske diskurs, der i dag er den dominerende, bygger på en retfærdighedslogik. Den taler for skabelse af en retfærdig politisk orden, der hviler på tolerance, upartiskhed og individuelle frihedsrettigheder som redskab til at mediere mellem enheden i fællesskabet og kulturel diversitet og forskellighed (Albæk 1998). I LBL's retorik udtrykkes de liberale rettighedskrav gennem slagordet „Frihed til forskellighed“ samt i formuleringer som, „at alle mennesker skal have mulighed for at realisere deres individualitet og særpræg“, og „at denne menneskelige mangfoldighed også kan udfolde sig uanset seksuel orientering“ (LBL 2001, s. 1).

Queer postidentitetspolitik

Positionen, der kan betegnes som queer postidentitetspolitik, ser dagens lys i 80'erne i USA (Duggan 1995a, ss. 183f; Seidman 1993, s. 110). Den har to centrale genealogiske rødder. For det første opstår den som reaktion på interne marginaliseringsprocesser i den homopolitiske bevægelse. Dels revolterer biseksuelle, transseksuelle og individer, der identificerer sig med kategorien trans-

gender, mod den eksklusion, de oftest udsættes for. Dels kritiseres homoidentitetspolitikken for at privilegere de individer, for hvem betoningen ligger på det seksuelle moment i identiteten. Politikken reflekterer hvide, urbane, middelklasse mænds erfaringsverden og interesser (Duggan 1995a, s. 184; Seidman 1993, s. 120)⁵. For det andet spiller den poststrukturalistiske queer teori en afgørende rolle for fremvæksten af positionen.

Den poststrukturalistiske queer teori er stærkt antiessentialistisk. Det giver sig udslag i en afvisning af enhver form for fællesskab og politik, der bygger på essentialisering af *identitet* og forskel⁶. Hverken identitet eller forskel findes som givne størrelser. I stedet er de konstruktioner, der bliver til indenfor historisk specifikke diskurser, hvor fastsættelsen af deres betydning er et spørgsmål om magtrelationer mellem vidensformer, „sandhedsproducenter“ (eksperter), institutioner og sociale grupper. Identiteter og forskelle defineres gennem processer, der ordner dem ud fra et „oppe-nede-perspektiv“ (hierarki) og/eller et „inde-ude-perspektiv“ (center-periferi)⁷.

Baggrunden for ræsonnementet findes i en kombination af en foucaudiansk og derridiansk argumentation (Stormhøj 2002a, ss. 4f). Inden for Foucaults konstruktivistiske tilgang anskues identiteter som historisk og kulturelt specifikke størrelser. Især betones, hvordan „den anden“ objektiveres og konstitueres inden for de dominerende diskurser. Kerneeksemplet er produktionen af en ny type subjekter, „de perverse“, der frembringes i det 19. århundrede (Foucault 1976, ss. 42f). Seksualvidenskaben definerede, afgrænsede og klassificerede en lang række tilbøjeligheder og tilskyndelser under kategorien „de perverse“. Derved blev de omskabt til og artikuleret som egenskaber ved personer og samlet i uniforme kategorier. „Den homoseksuelle“ som en særlig personlighedstype er et produkt af den moderne seksualvidenskab, der sigter på at skille det normale fra det abnormale.

Derridas teorier om forskel og dekonstruktion betoner identiteters umulige autonomi, fuldkommenhed og simplicitet (Derrida 1976, s. 142; 1978, ss. 275ff). Al betydningsdannelse bygger på forskel og udsættelse. Således får enhver identitet betydning i relation til det, den sættes i opposition til eller det, den afgrænser sig fra. Identitet fremkommer gennem etablering af et negativt udenfor, der både er dens muligheds- og umulighedsbetingelse. Mulighedsbetingelse fordi identitet ikke ville være det, den er uden eksklusion. Og umulighedsbetingelse eftersom det negative udenfor er det, som hindrer identiteten i at etablere sig endeligt. Det fraspaltede andet er hele tiden tilstede i identiteten. Således også i tilfældet hetero-homo relationen, som er ordnet hierarkisk således, at den første term fremtræder som oprindelig, fuldstændig og autonom i fht. den anden. Imidlertid skabes den første terms autonomi og fuldstændighed af sin relation til den anden, som lukkes ude som noget negativt udenfor.

Heteroseksualitet får således kun betydning i relation til homoseksualitet som dens fraspaltede „andethed“.

Antiessentialismen resulterer i en gentænkning af identitetskategorier og begrebet om kollektiv. Queer er blevet lanceret som en ny paraplykategori, der kan ses som en åben container, der kan indeholde flere og oftest konfliktfyldte betydninger, og som kan sameksistere med forskelle og identiteters instabilitet (Seidman 1995)¹. Begrebet om et queer fællesskab anvendes til at konstruere et kollektiv, hvis medlemmer ikke udelukkende identificerer seksuel identitet med kønspræference, og som i det hele taget ikke overholder normerne for køn og seksualitet. Queer samler heteronormativitetens frastødte „andre“ samt de, som tager afstand fra den: lesbiske, bøsser, transseksuelle, biseksuelle, transgender, heteroseksuelle etc. Centripetalkraften i fællesskabet udgøres derfor af en delt dissens i forhold til de dominerende normer snarere end en fælles gruppeidentitet (Duggan 1995a, s. 165; Kulick 1996, s. 8; Seidman 1997, s. 230).

En queer postidentitetspolitik er dekonstruktiv, eftersom den retter sig mod at demaskere de normaliserende og disciplinerende sociale kræfter, mekanismer og processer, der udpeges som *årsager* til frembringelsen af dikotomiserede, hierarkisk organiserede kroppe og identiteter. Det drejer sig om et grundlæggende angreb på selve det kønsmæssige/seksuelle regime, eller hvad der også kunne betegnes „køns-/ seksualitetsproduktionsmaskineriet“. Flere kultur- og idéhistorikere, herunder Foucault (1976), Katz (1995) samt Laqueur (1990), hævder, at selve forestillingen om kønnet/seksualiteten som en naturlig størrelse er en historisk specifik opfindelse, hvis historie kan spores til bestemte sociale og kulturelle vilkår, som gjorde sig gældende i visse europæiske lande i det 18. og 19. århundrede⁹. Det, vi idag opfatter som noget givet og „naturligt“, især bipolariteterne hetero/homo og mand/kvinde som hovedkategorier for social og seksuel identitet, viser sig at være historiske konstruktioner.

Queer postidentitetspolitikken *målsætning* er at kaste grus i køns-/ seksualitetsproduktionsmaskineriets kvasiautomatiske og friktionsløse funktionsmåde. Eftersom dette maskineris logik og grammatik er så dybt indlejret i videnskabelige-juridiske-administrative institutioner samt i common-sense forståelser, sigtes der på at udfordre alle sådanne institutioner og forståelser, inklusiv de forståelser, der reproducere indenfor de homoidentitetspolitiske bevægelser (Seidman 1995; 1997).

Dekonstruktion er på det epistemologiske niveau det foretrukne *middel*. Især gøres den hierarkiske binaritet hetero/homo, eller mere præcist dikotomien hetero/ikke-hetero, eftersom queer indbefatter andre end homoseksuelle identificerede, til genstand for en dekonstruktiv analyse. Ikke-heteroseksualiteter betragtes som de konstruerede og miskendte korrelater til heteroseksualitet(er). Begge er reifikation af seksuel ambiguitet og får kun betydning i relation til

hinanden (Fraser 1997, s. 23f). Målet er selvsagt ikke at legitimere og befæste endnu flere kropsligt funderede identiteter, men at destabilisere alle sedimenterede. På sigt er målet skabelse af en mere flydende, de-dikotomiseret, forskelsfremmende og -omskiftelig seksuel orden (Fraser 1997; Seidman 1997).

Den politiske, militante queerbevægelse såsom ACT UP (AIDS Coalition to Unleash Power) og Queer Nation, der opstod i USA i begyndelsen af halvfemserne, har overvejende gjort brug af spektakulære stilmidler, herunder teatralisk optræden og forskellige former for happenings, for at udfordre og forstyrre normalitetsforestillinger (Borgström 1998; Duggan 1995a; Laskar 1996; Rydström 1996; Seidman 1993). Normbrud betragtes i sig selv som værdifulde. De indikerer en afvisning af enhver form for tilpasning og assimilation samt en miskendelse af normalitet som noget efterstræbelsværdigt.

Identitetspolitikens tosidighed

Identitetspolitik er problematisk. Jeg skal her begrænse mig til tre centrale kritikker, hvoraf flere er blevet fremført af queerteoretikere. Den første kritik angår essentialismen i identitetstænkningen. Videnskabsfilosofisk er denne kritisabel, eftersom den er ekskluderende. Enhedspræget og homogeniteten i det kollektive subjekt, „de homoseksuelle“, konstrueres på bekostning af undertrykkelse af forskelle. I fald at der ikke differentieres mellem lesbiske og bøsser, ignoreres væsentlige (konstruerede, men ikke desto mindre virkelige) forskelle knyttet til køn som socialt struktureringsprincip. Endvidere undertrykkes andre forskelle mellem lesbiske og mellem bøsser, der er relateret til bl.a. klasse og etnicitet, gennem privilegeringen af det seksuelle moment i identitetet. Yderligere reificerer og reducerer kategorien en tvetydig og kompleks individuel virkelighed og selvopfattelse (Stormhøj 2000). Undertrykkelse af forskelle har samtidig negative konsekvenser på det politiske niveau. Differentieringen mellem lesbiske og bøsser drejer sig bl.a. om forskelle i adgang til samfundsmæssige ressourcer, herunder økonomiske, samt differentieringer i livsformer relateret til den kønnede opdeling mellem det private og det offentlige. Det rejser spørgsmål om, i hvilken udstrækning „sub'en“ er indrettet på lesbisk og bøssers differentierede økonomiske formåen, samt om og hvordan denne ulighed indreflekteres i de krav, som de homoidentitetspolitiske bevægelser stiller til statslige fordelingspolitikker. Med hensyn til ignoreringen af øvrige forskelle repræsenteres individer med sammensatte identiteter og loyaliteter, og hvis undertrykkelse hidhører fra komplekse sammenvævninger af subordinerede forskelle, som det f.eks. er tilfældet med den tyrkiske, arbejderklasse, lesbiske kvinde, oftest kun perifært af de fremherskende homoidentitetspolitiske krav (Duggan 1995b; Seidman 1995).

Den anden kritik drejer sig om politikens reaktionære implikationer. Den

affirmative homoidentitetspolitik bidrager aktivt til at forstærke og reproducere det fremherskende seksuelle regime med dets hetero/homo skel og gennemtrængende heteronormativitet gennem at forudsætte det og bruge dets logik og grammatik (Seidman 1997). Homoidentitetspolitik er domineret af samme diskurs, som cirkulerer indenfor (hetero-)majoritetskulturen og de samfundsbærende institutioner, der gennemsætter et disciplinerende seksuelt regime. Seksuelle identiteter forstås i termer af det autentiske og sande selv, typologiseres inden for den binære ramme af hetero/homo, samt underlægges entydighedsnormen, dvs. normen om identifikation med eet køn og een retning på det seksuelle begær. At øve modstand mod et magtfuldt seksuelt regime ud fra identitetskategorier, som netop konstitueres af det selvsamme, har således reaktionære, normaliserende effekter. Endvidere kan det hævdes, at kravet om homoseksuelles ligestilling med heteroseksuelle bekræfter den heteroseksuelle norm. Ved at tilstræbe samme rettigheder og velfærdsydelser befæstes dominerende normer for normalitet fremfor at blive bestridt. Legalisering og normalisering af homoseksuelle identiteter kan medføre afpolitisering, i betydningen radikal kritik af de bestående samfundsmæssige magtrelationer.

Tredje kritik ligger i forlængelse af den foregående, men anlægger en anden vinkling på det status quo bevarende element i den affirmative homoidentitetspolitik. Hvis denne udelukkende erstatter „skabe“ med „ghettoer“, forbliver magtrelationerne mellem hetero- og homoseksualitet uantastede (Duggan 1995b, s. 184). „Skabet“ som et kulturelt sted defineres og befæstes af eksistensen af „ghettoen“. Når homoseksuelle „kommer ud af skabet“, står de homoseksuelle bevægelser til rådighed med et andet „hjem“, et andet fast og afgrænset reservat med en anden type social isolation. Det homoseksuelle begær ghettoiseres, eftersom det projiceres ud på og isoleres i fællesskabet af stigmatiserede kroppe, der kan lokaliseres i sub'en. Det omgivende (hetero-)samfund afskærmes fra seksuel forskel og kan opretholde sin hierarkiske center-status.

På trods af disse kritikker må de landvindinger, som kan tilskrives identitetspolitik anerkendes og værdsættes. I et historisk perspektiv har den affirmative politik været overordentlig betydningsfuld og effektiv (Phelan 1995; Seidman 1995). Den separatistiske organisering omkring særinteresser har i et procesperspektiv været en nødvendighed. Minoritetstilgangen har været led i en kollektiv mobilisering af homoseksuelle og har afstedkommet en bevægelse fra privat isolation og usynlighed til offentlig organisering og nærvær. Kulturelt og socialt har de homoseksuelle bevægelser fungeret som grobund for dannelse af fællesskaber og netværk. Den affirmative identitetspolitik har politisk bidraget til legitimeringen og normaliseringen af homoseksuelle identiteter i mange af de vestlige lande, ikke mindst i de skandinaviske, hvor homoseksuelle gennem den sidste 25 års periode er blevet tilkendt stadig flere medborgerskabsrettigheder.

Den fortsatte kamp for homoseksuelles fulde og lige medborgerskab er endvidere båret oppe af et positivt program for samfundsmæssig forandring, en samfundsvision.

Postidentitetspolitikens pro et contra

Mod denne position kan der tilsvarende rettes overbevisende kritikker, hvorfor den heller ikke fuldt ud kan forsvares. Jeg skal koncentrere mig om tre kritiske indvendinger. For det første kan det hævdes, at den dekonstruktive kritik af individuelle og sociale identiteter som udelukkende ekskluderende og begrænsende er reduktionistisk (Seidman 1993, s. 134). Identitetskonstruktioners tosidighed ignoreres. På den ene side frembringes identiteter gennem en række disciplinerende institutioner og praksisser, der subjektiverer kroppe og selver. På den anden side vender de nye subjekter sig mod institutionerne og kræver rettigheder, anerkendelse og beskyttelse. Seksuelle og kønnede identiteter politiseres (Foucault 1982; Seidman 1997). Identiteter er således ikke kun regulerende på en selv-begrænsende og repressiv måde. De er samtidig muliggørende, individuelt, kollektivt og politisk (Seidman 1993, s. 134). De positive landvindinger ved identitetspolitik er et levende bevis herpå. Indvendingen kan derfor føres videre, eftersom den dekonstruktive kritik ser bort fra ikke kun disse institutionelle kampe og identitetspolitikens effektivitet, men også fra dens sociale og politiske oprindelse (Appiah 1995, s. 110; Seidman 1993, s. 134). Politiske identiteters fremvækst må nødvendigvis relateres til de konkrete, begrænsende vilkår, som de kan ses som et oppositionelt svar på. Dette argument bidrager yderligere til at pointere utilstrækkeligheden, eller i hvert fald begrænsningen til et ontologisk niveau, i udelukkende at betone identitetskonstruktionens iboende instabilitet og ekskluderende karakter. Endelig kan der rejses spørgsmål ved det frugtbare i at udlede en politisk teori fra en ontologisk baseret (anti-)identitetsteori. Politisk teori angår mere og andet end anerkendelses- og identitetspolitik. Den rummer ikke mindst spørgsmålet om den autoritative fordeling af samfundsmæssige værdier, dvs. kollektive fordelingspolitiske anliggender¹⁰.

En anden kritisk indvending hæfter sig ved indre modsætninger i (nogle versioner af) queer postidentitetspolitik. Det synes modsætningsfyldt på den ene side at bekræfte en ny identitet, queer, og på den anden side at afvise identiteter som begrænsende (Duggan 1995a, s. 174). Queer politik må selv for at være troværdig og konsistent reflektere egne ekskluderende og begrænsende effekter¹¹. Endvidere kan der ligge en modsætning i både at bekræfte forskelle og at producere en enhed af de selvsamme forskelle. Den totale afvisning af at forankre erfaring i nogen identifikation kan resultere i benægtelse af forskelle. Enten ved at forskelle underlægges en amorf, udifferentieret oppositionel masse, eller ved

at blokere for dannelse af individuelle og kollektive forskelle gennem påkaldelse af normen om at forblive udifferentieret (Seidman 1993, s. 135). Det er endnu ikke lykkedes denne politik at tilfredsstille den paradoksale nødvendighed i både at anerkende forskelle og at producere en ikke-repressiv, omend provisorisk, enhed. Det synes også umuligt, eftersom enhed/enighed altid og i en vis grad forudsætter undertrykkelse af forskelle.

Den tredje indvending drejer sig om queer politikens manglende gennemslagskraft og effektivitet. Det konstruktivistiske sprog trænger kun vanskeligt igennem i de statslige politisk-juridisk-administrative institutioner, eftersom disse gennemsyres af en essentialistisk identitetsopfattelse og kun forstår den identitetspolitiske, liberale rettighedsretorik (Duggan 1995b). Der forestår queer teorien et besværligt formidlings- og oversættelsesarbejde samt udformningen af effektive, politiske strategier i fald, at politikken skal have indflydelse på statslig styring og regulering. Det kræver samtidig udvikling af samfundspolitiske visioner og programmer for trinvis, ønskværdige forandringer. Imidlertid er det netop sådanne „totalitære utopier“ eller „store fortællinger“, hvor en gruppe gør sig til autoritet og taler på vegne af andre, som queerbevægelsen afviser, eftersom det fratager disse andre grupper deres selvbestemmelse og stemme.

Havende de kritiske indvendinger in mente, er det samtidig nødvendigt at påskønne de positive bidrag, som især queer teorien, og i mindre udstrækning den politiske praksis, har ydet til en kritisk og radikal (homo-)seksualitetsteori. Til de absolut produktive interventioner hører ikke kun påvisningen af, men også frontalangrebet på „køns-/seksualitetsproduktionsmaskineriet“, der regulerer selver og kroppe. Kritikken af maskineriet beforder erkendelsen af, at tokønnetheden, heteroseksualiteten såvel som homoseksualiteten er historisk specifikke konstruktioner. Dermed denaturaliseres, hvad dette maskineri naturaliserer: seksualitet og køn. Interventionen implicerer samtidig, at udgangspunktet for at teoretisere homoseksualitet ændres. Fra konstruktionen af det homoseksuelle subjekt og homoseksualitetens kulturelt og historisk specifikke former til et fokus på hetero/homo-tropen som en kulturel kode, der strukturerer viden, lovgivning, politikker og commonsense-forståelser (Seidman 1997). Teori om homoseksualitet „afghettoriseres“, eftersom den ikke længere er en teori om en minoritetsgruppen, men snarere en almen social teori. På det politiske niveau åbnes op for en politik, der overskrider krav om minoritetsrettigheder og -re-præsentation (Seidman 1995).

Mod en demokratisk regulering af seksualitet?

Debatten for og imod de to positioner er i princippet uendelig. Et fokusskift synes tiltrængt. Ved at anlægge et andet perspektiv på debatten end hidtidig er

det muligt at få øje på, hvad der forener fremfor, hvad der adskiller dem. Fokus flyttes fra de indbyrdes stridigheder til den fælles kamp for at inkludere seksuelle forskelle i det demokratiske fællesskab. Perspektivet etableres rekonstruktivt, eftersom det tager afsæt i, hvad der analytisk kan betragtes som en fælles bestræbelse. Det problemperspektiv, der forener dem, er skabelsen af en demokratisk seksualpolitik i pluralistiske velfærdssamfund, hvor seksuelle forskelle i stigende grad knopskyder og politiseres samtidig med, at de fremherskende seksuelle normer er fjendtlige overfor forskelle og producerer „afvigende“ seksualiteter.

I den aktuelle demokratiteoretiske debat står spørgsmålet om forskelle centralt (se f.eks. Benhabib 1992; Fraser 1997; Mouffe 1992; Young 1990; 2000). Debatten handler ikke kun om, hvordan forskelle kan og bør opfattes og håndteres politisk, men også om hvilke forskelle, som bør anerkendes som legitime i forhold til at udvide det eksisterende demokrati, og hvilke procedurer, det er nødvendigt at etablere for at komme til en afgørelse desangående. Idealet om et pluralistisk, inkluderende og „stærkt“ demokrati, der bygger på principper om forskelsanerkendelse såvel som socio-økonomisk lighed, udgør en ledetråd i denne debat. Det er i relation til dette ideal, at identitets- og postidentitetspolitikens fælles problemperspektiv kan rekontekstualiseres og perspektiveres. Jeg skal i den efterfølgende og udelukkende tentative ansats til, hvad det implicerer at demokratisere reguleringen af det seksuelle område, koncentrere mig om to centrale problematikker.

For det første må en demokratisk seksuel orden nødvendigvis give plads til seksuelle forskelle. Samtidig må der fastsættes kriterier for, hvilke seksuelle identiteter, som rummer et potentiale for at udvide demokratiet og modsat hvilke, som modarbejder en øget demokratisering. Et monokulturelt perspektiv, der kun artikulerer en værdig måde at være seksuel på, er imod demokratiets ånd. Universalismen, der er impliceret i dette perspektiv, er ikke kun falsk og illusorisk, men undertrykker eller marginaliserer også kulturel diversitet. Imødekommen af de identitetspolitiske og postidentitetspolitiske bevægelers krav om anerkendelse af forskelle må imidlertid og nødvendigvis vejes op mod indløsningen af selve målet med at demokratisere det seksuelle område: at udfri mennesker fra unødvendig tvang og uligheder, knyttet til reguleringen af krop, begær og reproduktion (Connell 1995, s. 390). En genuin demokratisk seksuel orden er ikke kun utænklig uden reel inklusion af forskelle, men også uden reel social lighed, i betydningen muligheds- såvel som resultatlighed. Spørgsmålet om hvilke seksuelle forskelle som bør anerkendes som legitime i en demokratisk orden fordrer derfor at værdien af forskellige forskelle normativt fastsættes gennem en undersøgelse af deres relation til socio-økonomiske ulighedsmønstre (Fraser 1997, s. 187). Ingen af de to politiske bevægelser er imidlertid i stand til

at opstille et normativt grundlag, som gør det muligt at differentiere hverken mellem demokratiske og anti-demokratiske identiteter eller mellem retfærdige og uretfærdige forskelle (Fraser 1997, s. 186). Den positive, udifferentierede valorisering af forskelle forbliver simplificerende i fald, at der ikke etableres en forbindelse mellem anerkendelse- og identitetspolitik og fordelingspolitik.

For det andet må en demokratisk seksuel orden nødvendigvis bygge på en seksuel etik, der tillader en bred vifte af seksuelle valg, og som bekræfter forskelle. En sådan etik kan benævnes en kommunikativ seksuel etik (Seidman 1997, ss. 214ff). Den hævder, at seksuelle udtrykformer og relationer ikke rummer iboende sociale og moralske betydninger. Derimod er det aktørerne, som tilskriver seksualitet betydning. Den etiske bedømmelse af seksuelle handlinger og relationer må ske i henhold til de moralske kvaliteter, som den seksuelle kommunikation rummer. En sådan etik regulerer det seksuelle område ved at tilvejebringe generelle normative retningslinier, der bygger på værdier såsom individuel autonomi, samtykke og gensidighed. Fremvæksten af den kommunikative seksuelle etik kan ses i sammenhæng med det queerteoretiske perspektiv på seksualitet som et socialt ordensskabende princip og med den queer postidentitetspolitiske bevægelse, som revolterer mod dette princip. I fald at den kommunikative etik vinder terræn, vil det politisk implicere en svækkelse af „køns-/seksualitetsproduktionsmaskineriets“ jerngreb om kroppe og selver og dermed hæmme dets disciplinerende og normaliserende funktionsmåde. Det åbner op for en afpolitisering af intime, seksuelle valg, eftersom de kan tilnærmes inden for en logik, der indebærer etiske vurderinger, og som i mindre grad har normaliserende effekter (Seidman 1997, s. 215). Afpolitiseringen kan betragtes som det ene led i en større og mere omfattende demokratisering af reguleringen af det seksuelle område. Det andet centrale led vil bestå i en fortsat, eventuelt forstærket statsintervention, især i forhold til beskyttelse af sårbare og udsatte grupper (Seidman 1997, s. 215; Young 1996, ss. 263f).

Samtidig med at den kommunikative seksuelle etik kan bekræfte en mangfoldighed af seksuelle identiteter og forskelle, kan den ikke selv undslå sig et substantielt værdiengagement. De ovennævnte værdier, den selv henviser til, forudsætter den apriori værdien af. Hvad der derfor yderligere er behov for er procedurer for etisk retfærdiggørelse (Seidman 1997, ss. 235f). Her tegnes feltet kontemporært af en på den ene side fællesskabsbaseret og pragmatisk position, der tilvejebringer et stærkt forsvar for forskel og et svagt for generelle normer. På den anden side en diskursetisk position, der modsvarende tilbyder et stærkt forsvar for generelle normer og et svagt for forskel. Uden i denne sammenhæng at gå nærmere ind i en diskussion af de to positioner kan de forstås som svar på den nutidige udfordring, der består i at kunne håndtere forskelle, herunder seksuelle, på en demokratisk måde (Seidman 1997, ss. 253f). At skabe en de-

mokratisk seksualpolitik fordrer som et absolut minimum, at der tilvejebringes procedurer, der gør det muligt for de forskellige seksuelle fællesskaber at tage del i reguleringen af egne livsvilkår.

Noter

1. Poststrukturalisme udgør ikke en sammenhængende, teoretisk position, men er snarere at betragte som et filosofisk idéfelt, bestående af en række heterogene og tværdisciplinære diskurser og analysestrategier. Poststrukturalisme undersøger, hvordan det, som er, er blevet til før os inden for historisk specifikke diskurser. Formuleret bredt indebærer poststrukturalisme en kritik af de metafysiske begreber om væren, kausalitet, subjekt og sandhed, samt af strukturalismens opfattelse af sproget som et lukket tegnsystem. Oftest anvendes også psykoanalytiske tankefigurer i analysestrategierne. For en uddybning henvises til Sarup 1988 samt Stormhøj 2001.
2. Queer teori er betegnelsen for et forholdsvis nyt forskningsperspektiv, der har udkrystalliseret sig i grænseområdet mellem (homo)seksualitetsforskning og feministisk forskning. Det kendetegnende ved perspektivet er, at heteroseksualitet anskues som et vidensproblem, som bør analyseres og forklares. Dermed udfordres forestillingen om heteroseksualitet som værende naturlig. I stedet betragtes den som en foranderlig social/kulturel konstruktion, der er blevet til inden for historisk specifikke diskursive regimer eller magtstrukturer, og som står i et gensidigt afhængighedsforhold til (konstruktionen af) homoseksualitet. Jf. Borgström 1998; De Lauretis 1991; Kulick 1996; Laskar 1996; Lindholm 1996; Seidman 1995; 1997.
3. LBL's politik lægger sig tæt på af den idealtypiske identitetspolitiske position. Jeg anvender citater fra foreningens princip- og arbejdsprogrammer fra 1992 og 2001 som illustrationer.
4. I modsætning til den praktiserede identitetspolitik i Danmark (LBL's politik) kan den queerteoretiske postidentitetspolitik udelukkende siges at være tilstede som en relativ ny, lidet udbredt og amorf strømning i bøsse/lesbiske cirkler. Den indtager en kritisk, marginal position og antager ikke skikkelse af en organiseret politisk bevægelse. I min beskrivelse af positionen, især af den politiske queerbevægelse, trækker jeg derfor på sekundære kilder, der refererer til, hvordan politisk queer er blevet praktiseret i USA.
5. Begge kritikker uddybes i artiklens tredje afsnit.
6. Det betones, hvordan forskelle relateret til køn, race/etnicitet, klasse etc. radikalt gennemkrydser gruppen af homoseksuelle med den konsekvens, at denne ikke kan siges at have nogen essens. Også essentialiseringen af forskel, som den udtrykkes i den multikulturelle forskelspolitik, hvor endnu mindre subgrupper med hver deres identitet rejser krav om anerkendelse, afvises. Jf. Fraser 1997 s.182.
7. For en yderligere uddybning af grundantagelserne i poststrukturalisme henvises til Stormhøj 2001.
8. For uddybende diskussioner af queerbegrebets flertydighed og indre modsætningsfuldhed henvises til Borgström 1998 samt Duggan 1995a.
9. Foucault (1976) pointerer, hvordan forestillingen om kønnet/seksualiteten, forstået som en enhed af begær, handlinger og fornemmelser, installeres i individet gennem vidensformer og magtteknologier. Hvordan den giver ophav til bestemte seksuelle

identitetstyper samt til en bestemt seksuel orden, styret af en udviklingslogik, der fremstiller normale og afvigende udviklingsforløb. Katz (1995) dokumenterer heteroseksualitetens relativt nye opkomsthistorie i det moderne Europa, medens Laqueur (1990) især beskæftiger sig med bevægelsen fra en „etkønsofattelse“ til en „tokønsofattelse“ fra og med Oplysningstiden.

10. Se for en yderligere uddybning Stormhøj 2002a. Jf. også Fraser 1997 s.183.

11. Jf. også Judith Butlers „Critically Queer“ i „Bodies that matter“ (1993).

Referencer

- Albæk, Erik (1998): "Frisindets grænser. Homoseksuelle mellem moralske dilemmaer og politiske hensyn", *Politica*, 1998: 4.
- Appiah, Kwame (1995): "African identities", Nicholson, Linda og Seidman, Steven (red): *Social postmodernism. Beyond identity politics*. Cambridge 1995.
- Bacchi, Carol (1999): *Women, policy and politics. The construction of policy problems*. New York 1999.
- Benhabib, Seyla (1992): *Autonomi och gemenskap. Kommunikativ etik, feminism och postmodernism*. Göteborg 1992.
- Borgström, Eva (1998): "Queerstudier i USA – och i Sverige?", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1998: 1.
- Butler, Judith (1993): *Bodies that matter. On the discursive limits of „sex“*. New York 1993.
- Connell, Robert (1995): "Democracies of pleasure: thoughts on the goals of radical sexual politics", Nicholson, Linda og Seidman, Steven (red): *Social postmodernism. Beyond identity politics*. Cambridge 1995.
- De Lauretis, Terese (1991): "Queer theory: Lesbian and gay sexualities: An introduction", *differences* 1991: 3.
- Derrida, Jacques (1976): *Of grammatology*. Baltimore 1976.
- (1978): *Writing and difference*. Chicago, 1978.
- Duggan, Lisa (1995a): "Making it perfectly queer", Duggan, Lisa og Hunter, Nan (red): *Sex wars. Sexual dissent and political culture*. New York 1995.
- (1995b): "Queering the state", Duggan, Lisa og Hunter, Nan (red): *Sex wars. Sexual dissent and political culture*. New York 1995.
- Foucault, Michel (1976): *Seksualitetens historie I*. København 1976.
- (1982): "Subject and Power. Afterword", Dreyfus, Hubert og Rabinow, Paul: *Michel Foucault: Beyond structuralism and hermeneutics*. Chicago 1982.
- Fraser, Nancy (1997): *Justice interruptus. Critical reflections on the „postsocialist“ condition*. New York 1997.
- (2000): "Rethinking recognition", *New Left Review* 2000: 3.
- Holmberg, Carin (1993): "Velfærdsstaten og den obligatoriska heteroseksualitet", *Sociologisk Forskning* 1993: 4.
- Katz, Jonathan (1995): *The intervention of heterosexuality*. New York, 1995.
- Kulick, Don (1996): "Queer teori: vad är det, och vad är det bra för?", *lambda nordica* 1996: 3/4.
- Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske (1992): *Frihed til forskellighed. Princip- og arbejdsprogram*. København, 1992.
- Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske (2001): *Frihed til forskellighed. Politisk program*. København, 2001.
- Laqueur, Thomas (1990): *Making sex. Body and gender from the Greeks to Freud*. London 1990.

- Laskar, Pia (1996): "Queer teori och feminismen: Beröringspunkter och spänningar, *lambda nordica* 1996: 3/4.
- Lindholm, Margareta (1996): "Vad har sexualitet med kön att göra?", *lambda nordica* 1996: 3/4.
- Mouffe, Chantal (1992): "Feminism, citizenship and radical democratic politics", Butler, Judith og Scott, Joan W. (red): *Feminists theorize the political*. London 1992.
- Phelan, Shane (1989): *Identity politics*. Philadelphia 1989.
- (1995): "The space of justice: Lesbians and democratic politics", Nicholson, Linda og Seidman, Steven (red): *Social postmodernism: Beyond identity politics*. Cambridge 1995.
- Rydström, Jens (1996): "Queer teori och historia", *lambda nordica* 1996: 3/4.
- Sarup, Madan (1988): *An introductory guide to poststructuralism and postmodernism*. New York 1988.
- Seidman, Steven (1993): "Identity and politics in a „postmodern“ gay culture: Some historical and conceptual notes", Warner, Michael (red): *Fear of a queer planet: Queer politics and social theory*. Minneapolis 1993.
- (1995): "Deconstructing queer theory or the under-theorization of the social and the ethical", Nicholson, Linda og Seidman, Steven (red): *Social postmodernism: Beyond identity politics*. Cambridge 1995.
- (1997): *Difference troubles. Queering social theory and sexual politics*. Cambridge 1997.
- Stormhøj, Christel (2000): "Feminist politics after poststructuralism", Research paper no. 14, Dept. of Social Sciences, Roskilde University 2000.
- (2001): "Poststrukturalisme på arbejde - videnskabsfilosofi og metode i en undersøgelse af unges kønnede identiteter", Pedersen, Kirsten og Nielsen, Lise (red): *Kvalitativ metode - fra metateori til markarbejde*. Frederiksberg 2001.
- (2002a): *Den politiserede kønnethed*, GRUS (forthcoming).
- (2002b): *Queering the family: Critical reflections on state-regulated heteronormativity in the Scandinavian countries*, Critical Social Policy (forthcoming).
- Weeks, Jeffrey (1995): *Invented moralities. Sexual values in an age of uncertainty*. Cambridge 1995.
- Young, Iris M. (1990): *Justice and the politics of difference*. Princeton 1990.
- (1996): "Reflections on families in the age of Murphy Brown: On gender, justice and sexuality", Hirschmann, Nancy og Di Stefano, Christine (red): *Revisioning the political: Feminist reconstructions of traditional concepts in Western political theory*. Oxford 1996.
- (2000): *Inclusion and democracy*. Oxford 2000.

Summary

The foundation, the objects as well as the strategies of Western gay-lesbian movements are contested. At present there is no agreement about whether the movements should continue to pursue an affirmative identity politics, or whether turning to a transformative, queer postidentity politics is desirable. Making a critical outline of both positions, the author discuss the pros et cons of each. Both have complex political implications. While representing incompatible positions, however, the author will argue that both share a commitment to the political objective of democratising sexual politics. Hence, the controversy between them may fruitfully be recontextualized in light of a vision of a democratic politics and ethics of sexual difference within contemporary pluralistic welfare societies.

Christel Stormhøj er adjunkt ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi, Roskilde Universitetscenter. Hun er ph.d. i sociologi og mag.art i kultursociologi ved Københavns Universitet. Nyeste publikationer omfatter bl.a.: "Poststrukturalisme på arbejde – videnskabsfilosofi og metode i en undersøgelse af unges kønnede identiteter", Pedersen, Kirsten og Nielsen, Lise (red): *Kvalitativ metode – fra metateori til markarbejde*. Frederiksberg, 2001. "Den politiserede kønnethed", *GRUS*, 2002 (forthcoming)